

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Β ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Ενεργητικά ρήματα

Ενεργητικά ρήματα ή ρήματα ενεργητικής διάθεσης είναι τα ρήματα που δηλώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί, π.χ.

παράδειγμα

Ο ήλιος φωτίζει τη
γη

Στο παράδειγμά μας έχουμε ένα ρήμα που μας δείχνει ότι ο ήλιος κάνει μια ενέργεια (φωτίζει).

Αν σκεφτούμε λίγο περισσότερο, θα πούμε ότι το **ρήμα (φωτίζει)** δείχνει πως το **υποκείμενο (ήλιος) ενεργεί**. Ακόμη μπορούμε να πούμε ότι η ενέργεια του ήλιου **πηγαίνει** (μεταβαίνει) στη **γη**.

Βγάζουμε, συνεπώς, το συμπέρασμα ότι:

Ενεργητική διάθεση έχουν τα ρήματα που δείχνουν πως το υποκείμενο ενεργεί (λάμπει, φωτίζει).

Όταν έχουμε ρήματα που δηλώνουν απλώς ενέργεια, χωρίς η ενέργεια αυτή να πηγαίνει κάπου αλλού, τότε λέμε πως το ρήμα είναι **ενεργητικό αμετάβατο**. Όταν, όμως η ενέργεια του ρήματος πηγαίνει σε κάποιον άλλον (γη), τότε λέμε πως το ρήμα είναι **ενεργητικό μεταβατικό**.

Ρήματα **ενεργητικά αμετάβατα** έχουμε πολλά στη γλώσσα μας. Μερικά παραδείγματα θα φανούν χρήσιμα:

- **Κλαίει** όλη τη μέρα και τα δάκρυα **τρέχουν** σαν νερό στο πρόσωπό του.
- Στον ύπνο του **ροχαλίζει** δυνατά και δε μ' **αφήνει** σε ησυχία.
- **Πεινάω** τόσο πολύ, γιατί **κολυμπούσα** από το πρωί!
- Οι πρόσφυγες που **ήρθαν** το 1922 από τη Μ. Ασία **εργάστηκαν** σκληρά.

Βεβαίως έχουμε και πολλά ρήματα **ενεργητικά μεταβατικά**.

- Ο γεωργός **οργώνει** το χωράφι.
- Ο Γιώργος **χτύπησε** τον Παναγιώτη επειδή του **μουτζούρωσε** το βιβλίο.
- **Γράψε** σε μια κόλλα χαρτί το όνομά σου.
- Ο καθηγητής **διδάσκει** το μάθημα.
- **Γεμίζεις** το ποτήρι με νερό;

Επειδή όμως η γλώσσα είναι μοναδικό και ευέλικτο εργαλείο, πολλές φορές διαπιστώνουμε ότι το ίδιο ρήμα άλλοτε εμφανίζεται ως ενεργητικό μεταβατικό και άλλοτε ως αμετάβατο.

αμετάβατο

μεταβατικό

Πλένομαι στο νιπτήρα. Το αεροπλάνο πετά . Η πόρτα τρίζει . Αρχίζει ο αγώνας. Δουλεύω πολύ.	Πλένω τα χέρια μου. Πέτα τη μπάλα. Μην τρίζεις τα δόντια σου. Άρχισα το χτίσιμο. Δουλεύω την εργασία.
---	--

Συνεπώς, όταν εξετάζουμε ένα ρήμα για να διαπιστώσουμε αν είναι μεταβατικό ή αμετάβατο πρέπει πάντα να έχουμε στο νου μας όχι μόνο το ίδιο το ρήμα αλλά και τα συμφραζόμενα.

Τι χρησιμοποιείται ως αντικείμενο, η πτώση του.

Όπως είπαμε και παραπάνω σε ένα **ενεργητικό μεταβατικό** ρήμα το υποκείμενο ενεργεί και η ενέργεια πηγαίνει κάπου αλλού. Το **πρόσωπο ή το πράγμα** στο οποίο πηγαίνει η ενέργεια του υποκειμένου το ονομάζουμε **αντικείμενο**.

Ο γεωργός οργώνει το χωράφι
Ο καθηγητής διδάσκει το μάθημα

Συνηθίζουμε επίσης να λέμε ότι το αντικείμενο συμπληρώνει την έννοια του ρήματος. Αυτό σημαίνει ότι λέγοντας μόνο το ρήμα ο ακροατής μας δεν καταλαβαίνει τι ακριβώς θέλουμε να πούμε και περιμένει να ακούσει κάτι ακόμη. Για παράδειγμα αν πούμε: "Ο καθηγητής διδάσκει" ο ακροατής μας περιμένει να μάθει "τι διδάσκει;" ο καθηγητής. Χρειάζεται δηλαδή το αντικείμενο "το μάθημα

Τι χρησιμοποιείται ως αντικείμενο; Ως αντικείμενο χρησιμοποιείται μόνο το ουσιαστικό;

Αυτά είναι κάποια εύλογα ερωτήματα, που για να δούμε την απάντηση θα μας βοηθήσουν κάποια παραδείγματα:

1. Ο γεωργός οργώνει το χωράφι .	1. ουσιαστικό
2. Δες τον ανόητο τι κάνει!	2. επίθετο
3. Απελευθέρωσαν τους κρατούμενους .	3. μετοχή
4. Εγώ θέλω μόνο εκείνον και κανέναν άλλο.	4. αντωνυμία
5. Φίλησέ με !	5. αντωνυμία
6. Ποτέ δε λέει ευχαριστώ !	6. ρήμα
7. Άκουσα ένα οχ !	7. επιφώνημα
8. Θέλω να φάω .	8. πρόταση
9. Είπε ότι δε με θέλει πια !	9. πρόταση
10. Πάρε ό,τι σου αρέσει .	10. πρόταση

Από τα παραπάνω παραδείγματα γίνεται φανερό ότι ως αντικείμενο χρησιμοποιείται εκτός από ουσιαστικό και κάθε άλλο μέρος του λόγου (επίθετο, μετοχή, αντωνυμία, ρήμα, επιφώνημα, ολόκληρη πρόταση) με ή χωρίς το άρθρο μπροστά τους, όταν στο λόγο παίρνουν θέση ουσιαστικού.

Σε ποια πτώση μπαίνει το αντικείμενο;

Το αντικείμενο μπαίνει μόνο στις πλάγιες πτώσεις, δηλαδή στη **γενική** και στην **αιτιατική**.

Ποτέ δεν μπαίνει στην ονομαστική. Περισσότερο χρησιμοποιούμε το αντικείμενο στην αιτιατική.

Το αντικείμενο στη γενική είναι αρκετά σπάνιο. Συνήθως αντί για τη γενική χρησιμοποιούμε **εμπρόθετο αντικείμενο**, δηλ. αντί να πούμε

«Η Στέλλα μοιάζει **του μπαμπά** της» λέμε: «Η Στέλλα μοιάζει **στον μπαμπά** της.»

Ρήματα μονόπτωτα και δίπτωτα

Για να συμπληρωθεί η έννοια ενός ενεργητικού μεταβατικού ρήματος άλλοτε χρειάζεται ένα αντικείμενο κι άλλοτε δύο αντικείμενα. Ας δούμε τα παραδείγματα:

Παραδείγματα	πτώση
α' Η Ελένη μοιάζει του πατέρα της	γενική
β' Ο Γιώργος φίλησε την Ελένη .	αιτιατική
γ' Ο Γιώργος φίλησε την Ελένη και την Άννα .	αιτιατική
δ' Ο Γιώργος κλάδεψε την τριανταφυλλιά και τη λεμονιά .	αιτιατική
ε' Κάνεις κακό του εαυτού σου.	αιτιατική - γενική
ς' Μου αγόρασε μια τυρόπιτα .	γενική - αιτιατική
ζ' Με ρώτησε κάτι .	αιτιατική - αιτιατική
η' Με ρώτησε τι κάνω .	αιτιατική - πρόταση

Στα παραδείγματα α', β', γ' και δ' η έννοια του ρήματος συμπληρώνεται με αντικείμενο σε πτώση γενική ή αιτιατική.

Στα παραδείγματα ε', ς', ζ' και η' η έννοια του ρήματος συμπληρώνεται με δύο αντικείμενα σε πτώση γενική - αιτιατική ή αιτιατική - αιτιατική.

Μπορούμε τώρα να πούμε ότι:

Όταν η έννοια του ρήματος συμπληρώνεται με **αντικείμενο σε μια πτώση, τότε το ρήμα λέγεται **μονόπτωτο**.**

Όταν η έννοια του ρήματος συμπληρώνεται με **δύο αντικείμενα σε δύο πτώσεις, τότε το ρήμα λέγεται **δίπτωτο**.**

Ναι αλλά... θα μπορούσε να ρωτήσει κάποιος, πώς γίνεται στο γ' και δ' παράδειγμα που έχουμε δύο αντικείμενα Ελένη - την Άννα, την τριανταφυλλιά - τη λεμονιά) το ρήμα να είναι μονόπτωτο;

Ακόμη, πώς γίνεται στο ζ' παράδειγμα που έχουμε επίσης δύο αντικείμενα (με - κάτι), το ρήμα να είναι δίπτωτο;

Η απάντηση είναι απλή!

📍 Στο παράδειγμα «Ο Γιώργος φίλησε **την Ελένη** και **την Άννα**» και τα δύο αντικείμενα βρίσκονται στην

πτώση (αιτιατική) και δηλώνουν και τα δύο **πρόσωπο**.

☞ Παρομοίως στο παράδειγμα «Ο Γιώργος κλάδεψε **την τριανταφυλλιά και τη λεμονιά**» και τα δύο αντικείμενα βρίσκονται στην **ίδια πτώση** (αιτιατική) και δηλώνουν και τα δύο **πράγμα**.

☞ Από την άλλη στο παράδειγμα «**Με** ρώτησε **κάτι**» μπορεί και τα δύο αντικείμενα να βρίσκονται στην ίδια πτώση (αιτιατική) το ένα όμως δηλώνει **πρόσωπο** και το άλλο **πράγμα**.

Μπορούμε, λοιπόν, να πούμε ότι **μονόπτωτο** λέγεται το ρήμα **που παίρνει για συμπλήρωμα της έννοιάς του ένα ή πολλά αντικείμενα της ίδιας ποιότητας (πρόσωπο ή πράγμα) σε μία πτώση**.

Π.χ Αγόρασε ρούχα, βιβλία, τετράδια και παπούτσια (Το ρήμα «αγόρας» είναι μονόπτωτο με βάση τα παραπάνω, παίρνει δηλαδή μια πτώση αντικειμένου, όλα τα αντικείμενα του είναι στην ίδια πτώση)

Αντίστοιχα μπορούμε να πούμε ότι **δίπτωτο** λέγεται το ρήμα **που παίρνει για συμπλήρωμα της έννοιάς του δύο ή και περισσότερα αντικείμενα σε δύο πτώσεις, ή στην ίδια πτώση αρκεί το ένα να δηλώνει πρόσωπο και το άλλο πράγμα**.

Το αντικείμενο στα μονόπτωτα ρήματα

Στα μονόπτωτα ρήματα το αντικείμενο βρίσκεται ή σε γενική ή σε αιτιατική. **Ποτέ σε ονομαστική.**

Το αντικείμενο σε γενική.

Αντικείμενο σε γενική παίρνουν λίγα ρήματα στα νέα ελληνικά.

Παραδείγματα

α	Ο Γιώργος μοιάζει του πατέρα του.	γενική
β	Του μοιάζει.	γενική
γ	Μη μιλάς του Γιώργου .	γενική
δ	Μη του μιλάς.	γενική
ε	Μου φτάνουν αυτά.	γενική
σ	Μου ξέφυγε μια καλή ευκαιρία.	γενική

ζ	Ο Γιώργος μοιάζει στον σε +
)	πατέρα του. αιτιατική
η	Ο Γιώργος μοιάζει με τον με +
)	πατέρα του. αιτιατική
θ	Από μένα ξέφυγε μια καλή από +
)	ευκαιρία. αιτιατική

Όπως φαίνεται από τα παραδείγματα α' έως στ' το αντικείμενο βρίσκεται σε **πτώση γενική**. Μπορεί να είναι ουσιαστικό ή πολύ συχνά να χρησιμοποιείται ο **αδύνατος τύπος της προσωπικής αντωνυμίας**. (**μου, σου, του, μας κ.α**)

Στα παραδείγματα ζ', η' και θ' το αντικείμενο της γενικής αντικαταστάθηκε από εμπρόθετο αντικείμενο με τις προθέσεις **σε, με, από** + αιτιατική.

Το αντικείμενο σε αιτιατική.

Τα περισσότερα ρήματα της Νέας Ελληνικής παίρνουν για συμπλήρωμα της έννοιάς τους αντικείμενο σε αιτιατική.

Διάβασε προσεκτικά τα παραδείγματα:

Παραδείγματα

α Ο Γιώργος φίλησε **την Ελένη**.

β **Την** φίλησε.

γ Αυτό δε **με** αφορά.)

δ Ο νόμος αφορά όλους **τους**
) **μαθητές**.

Το αντικείμενο στα δίπτωτα ρήματα

Στα δίπτωτα ρήματα τα αντικείμενα θα μπαίνουν στις εξής πτώσεις:

α) γενική - αιτιατική,

β) αιτιατική (προσώπου) - αιτιατική (πράγματος).

Παραδείγματα

Ο παππούς χάρισε του εγγονού του δώρα

Ο καθηγητής διδάσκει τα παιδιά χορό.

(Τη διάκριση των αντικειμένων αυτών σε άμεσο και έμμεσο αντικείμενο θα τη δούμε αργότερα)

Ασκήσεις

(επανάληψη θεωρίας)

1. Όλα τα ρήματα συνοδεύονται από αντικείμενο.

α) Σωστό, β) Λάθος

2. Ποια κατηγορία ρημάτων παίρνει αντικείμενο

α) ενεργητικά μεταβατικά, β) ενεργητικά αμετάβαρα

3. Σε ποια πτώση δεν μπαίνει το αντικείμενο

α) ονομαστική, β) γενική, γ) αιτιατική

4. Ως αντικείμενο χρησιμοποιείται μόνο το ουσιαστικό

α) Σωστό, β) Λάθος

5. Το αντικείμενο μπορεί να μην υπάρχει μέσα στην πρόταση και να εννοείται.

α) Σωστό, β) Λάθος

6. Μπορεί ένα ρήμα σε μια πρόταση να παίρνει αντικείμενο και σε μια άλλη να μην παίρνει.

α) Σωστό, β) Λάθος

7. Τα ρήματα που παίρνουν αντικείμενο χωρίζονται σε μονόπτωτα και σε δίπτωτα

α) Σωστό, β) Λάθος

8. Τι είναι μονόπτωτο ρήμα (Ποια περίπτωση από τις παρακάτω είναι σωστή;)

α) Όταν παίρνει ένα αντικείμενο σε μια μόνο πτώση, β) Όταν παίρνει ένα ή πολλά αντικείμενα σε μια μόνο πτώση, γ) Όταν παίρνει ένα ή πολλά αντικείμενα σε μια μόνο πτώση που όλα είναι παρόμοια μεταξύ τους.

9. Τι είναι δίπτωτο ρήμα (Ποια περίπτωση από τις παρακάτω είναι σωστή;)

α) Όταν παίρνει δύο αντικείμενα στην ίδια πτώση, β) Όταν παίρνει δύο αντικείμενα σε δύο διαφορετικές πτώσεις.

10. Το ρήμα που παίρνει δύο αντικείμενα σε μια πτώση και το ένα δηλώνει πρόσωπο ενώ το άλλο πράγμα είναι:

α) μονόπτωτο, β) δίπτωτο

11. Υπάρχει περίπτωση ως αντικείμενο να χρησιμοποιηθεί εμπρόθετο;

α) Ναι, β) Όχι

2. Να βρεις το υποκείμενο και το αντικείμενο των παρακάτω προτάσεων

Ο Γιώργος φίλησε την Ελένη.

ρήμα: φίλησε _____

ποιος-α-ο φίλησε: _____

ποιον ή τι φίλησε: _____

Κρυφτό παίζουν τα παιδιά.

ρήμα: παίζουν _____

ποιοι-ες-α παίζουν: _____

ποιον ή τι παίζουν: _____

Εσείς πουλάτε το σπίτι;

ρήμα: πουλάτε _____

ποιοι-ες-α πουλάτε: _____

ποιον ή τι πουλάτε: _____

Οι αρχαιολόγοι βρήκαν το τείχος της αρχαίας Βεργίνας.

ρήμα: βρήκαν _____

ποιοι-ες-α βρήκαν: _____

ποιον ή τι βρήκαν: _____

Εγώ και η μητέρα μου αποφασίσαμε να πάμε εκδρομή.

ρήμα: αποφασίσαμε _____

ποιοι-ε-α αποφασίσαμε: _____

ποιον ή τι αποφασίσαμε: _____

Η Ελένη αγαπάει τον Πέτρο.

ρήμα: αγαπάει _____

ποιος-α-ο αγαπάει: _____

ποιον ή τι αγαπάει: _____

3. Άσκηση στα μονόπτωτα και στα δίπτωτα ρήματα

Στις παρακάτω προτάσεις σου δίνονται τα αντικείμενα. Προσπάθησε να καταλάβεις, κάνοντας τις απαραίτητες ερωτήσεις, αν το ρήμα της πρότασης είναι μονόπτωτο ή δίπτωτο.

(υπογράμμισε τη σωστή απάντηση)

Να δώσεις **το βιβλίο** και **το τετράδιο**. μονόπτωτο δίπτωτο

Να μου δώσεις **το βιβλίο** και **το τετράδιο**. μονόπτωτο δίπτωτο

Η Ζωή μοιάζει **του πατέρα** της και **της μητέρας** της. μονόπτωτο δίπτωτο

Η Ζωή μοιάζει **στον πατέρα** της και **στη μητέρα** της. μονόπτωτο δίπτωτο

Μεταβίβασε **την περιουσία** της **στον αδερφό** της. μονόπτωτο δίπτωτο

Με τα παιχνίδια του μωρού φόρτωσε **το αυτοκίνητο**. μονόπτωτο δίπτωτο

Οδήγησε **τον κλέφτη στον εισαγγελέα**. μονόπτωτο δίπτωτο

Θα **σας** φέρω εγώ **τα τρόφιμα**. μονόπτωτο δίπτωτο

Φίλησε μου **το Νίκο** και **την Ελένη**. μονόπτωτο δίπτωτο

Δε **σ' το** ζήτησα εγώ. μονόπτωτο δίπτωτο

(Πηγή «Ελληνικός πολιτισμός»)